

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (B)

I. Όδηγίες

Όλοι μας γνωρίζουμε ότι η μητρική μας γλώσσα δεν είναι ακριβώς ή ίδια παντού, σε όλα τα μέρη της ελληνικής γης, αλλά παρουσιάζει διαφορές, στο λεξιλόγιο ιδίως και την προφορά, τότε λίγες και τότε περισσότερες.

Οι διαφορές αυτές γεννήθηκαν από καιρό από ποικίλες αιτίες — λόγους γεωγραφικούς (εύκολης ή δύσκολης συγκοινωνίας, συχνής ή όχι επικοινωνίας μεταξύ γειτονικών τόπων), πολιτικούς, διοικητικούς, εκκλησιαστικούς κτλ.— και κάνουν να υπάρχουν κοντά στην κοινή μας γλώσσα ιδιώματα και διάλεκτοι.

Η έρευνα αυτή σκοπό έχει να εξακριβωθούν μερικές από τις διαφορές που παρουσιάζει κατά τόπους η γλώσσα μας. Με τη συλλογή και τη μελέτη τους θα βοηθήσουμε να καθοριστούν καλύτερα τα διάφορα *νεοελληνικά ιδιώματα* και να λυθούν και άλλα ζητήματα σχετικά με τη γλώσσα και την ιστορία του ελληνικού λαού.

Για να πετύχει ο σκοπός παρακαλώ τον αναγνώστη του εντύπου αυτού να συμπληρώσει τα παρακάτω ερωτήματα με προσοχή, γράφοντας *πώς λέγουν στον τόπο του* την κάθε λέξη, τύπο ή φράση.

Είναι όμως ανάγκη ν' αποδοθή το τοπικό ιδίωμα *όσο γίνεται πιστά*, χωρίς επιδράσεις από τη γλώσσα των πόλεων και από τη γλώσσα των εφημερίδων, του στρατού, των σχολείων. Οι αγράμματοι, οι γέροι, οι γυναίκες, τα μικρά παιδιά μιλούν συνήθως γλώσσα καθαρότερη, ιδιοματικότερη.

Όταν συνηθίζονται στο τοπικό ιδίωμα δύο λέξεις ή δύο τύποι, ν' αναγράφονται και οι δύο. Ο λιγότερο κοινός μέσα σε παρένθεση.

Καλό είναι να σημειωθεί όσο γίνεται πιστά και η προφορά του τύπου.

Οι απαντήσεις πρέπει να είναι καθαρογραμμένες και εύκολοδιάβαστες και να σταλούν στον

κ. Μ. Τριανταφυλλίδη ν' Ανώτερον Έπόπτην Δημοτικής Έκπαιδεύσεως
δδ. Γωακίμ 23. **Αθήνας.**

Παραδείγματα απαντήσεως: Για να φανή καλύτερα πώς πρέπει να συμπληρωθούν τα παρακάτω ερωτήματα, παραθέτονται εδώ λίγα παραδείγματα. Στον άρ. 3: Για το «εκάθητο» συνηθίζουν στα διάφορα μέρη τους τύπους: κάθονταν, κάθονταν, καθόντανε, εκάθονταν, εκαθόντανε, καθόσαντε, καθόντουσαν κτλ. κτλ. Θα σημειωθεί στην απάντηση ο τύπος ή οι τύποι οι εύχρηστοι στον τόπο της ανταποκρίσεως — Στον άρ. 10: υπάρχουν οι τύποι: φάγαμε, εφάγαμε, εφαγάμε, εφαγάμι, εφαγαμέ, ήφαγαμε κτλ. Ποιός απ' όλους συνηθίζεται; — Στον άρ. 14: συνηθίζουν κατά τόπους τους τύπους: έμαζεύτηκαν τα σύννεφα, μαζεύτηκαν τα σύννεφα, ή μαζώχτηκαν, έμαζώχτηκανε, μαζευτήχαν, ήμαζεύτηχαν, μαζευτήχανε κτλ. Και εδώ θα σημειωθεί πώς ακριβώς λέγουν εκεί.

II. Έρωτήματα

όνωμα διδασκάλου *Μαρ. Ανδρέαδα* έδρα σχολείου *Μέρμυρα* Έπαις *Μηδίας*.
τόπος γεννήσεως διδασκάλου *Κωφούρι* έπαρξία *Αρχονίδος*.

A. Πώς λέγονται στον τόπο σας οι ακόλουθοι γραμματικοί τύποι:

1. εκάθητο	<i>καθόσαντε</i>	4. όμιλουν (αυτοί)	<i>μυγάσανε ή μυμούσανε</i>
2. εκάθηγτο	<i>καθόντουσανε</i>	5. αγαπώμαι	<i>αγασιέμαι</i>
3. όμιλουν	<i>μυγάνε</i>	6. αγαπώμεθα	<i>αγασιόμαστε</i>

7. ήγατώμην <i>άγασιδμουνα</i>	10. εφάγαμεν <i>ζάγαμε</i>
8. ήγαπάτο <i>άγασιότατε</i>	11. (οί) πραγματευταί <i>σι φραμαλευτάδες</i>
9. φοβοῦμαι <i>ζοβαμαι</i>	12. τοῦ φροσίουτος <i>(εἰ φροσσι)</i>

B. Πῶς λέγονται στὸν τόπο σας οἱ ἀκόλουθες φράσεις :

13. δὲν τὸν βλέπω νάρχεται	<i>Δὲν τὸν ἐβρίσω νάρχεται</i>
14. μαζεύτηκαν τὰ σύννεφα	<i>συνέξισσε</i>
15. δὲ μοῦ ἀρέσει αὐτὴ ἡ μογιὰ	<i>Δὲ μ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ μογιὰ</i>
16. ἀποπάνω ἀπ' τὸν γκρεμὸ	<i>ἀπάνω ἀπ' τὸν γκρεμὸ</i>
16α. ἔφυγε τραγουδώντας (ἢ: τραγουδώντας ;)	<i>παεῖ τραγουδώντας</i>
17. μοῦστειλε ἢ γιαγιὰ ἓνα πανεράκι μὲ σῦκα καὶ ἀπίδια	<i>καὶ ἀπιδία</i>

Γ. Μὲ ποιὲς λέξεις ἐκφράζονται στὸν τόπο σας οἱ ἀκόλουθες ἔννοιες :

18. τζιτζικας <i>τζιτζικας</i>	23. σαύρα <i>μαδαροχουστέρρα (αφροσύρια)</i>
19. βάτραχος <i>μπακακας</i>	24. ἱστὸς ἀράχνης <i>ἀράχνη ἢ ἀράχνη</i>
20. σάλιαγκος <i>σάμγαροῦδαν ἔκ</i>	25. κυψέλη μελισσῶν <i>κουβάνε</i>
21. » μὲ σπῖτι <i>μὲ σπῖτι</i>	26. χαιτή (ἀλόγου, μουλαριοῦ) <i>χιούλι</i>
22. » χωρὶς σπῖτι <i>χωρὶς σπῖτι</i>	27. γαϊδούρι <i>βασιλάρι</i>
28. τραχειὰ ἀρτηρία, λάρυγγας (γκριτσιλιάγκος, καρίτσουφλας κτλ.)	<i>τριλιγαν</i>
29. οἰσοφάγος (ντρικιάδα, καταπιῶνας κτλ.)	<i>υαλασιῶνας</i>
30. κόρη τοῦ ματιοῦ <i>νινί</i>	32. κανθὸς τοῦ ματιοῦ <i>ἡ ἀίρη τοῦ ματιοῦ</i>
31. ἴρις <i>ποδρασιον ἴρις ἢ ζουναρε</i>	33. ἀντίχειρ
34. τὸ τραγανὸ κάτω μέρος τοῦ αὐτιοῦ	<i>τω καρόχρηας</i>
35. τὰ λακάκια στὸ πρόσωπο ἅμα γελοῦμε (γουρνοῦλες, βουλίτσες)	<i>(Ζηρούλοτι)</i>
36. ἡ ἀσπράδα τῆς γλώσσας ἢ ἡμα χαλάση τὸ στομάχι	<i>ἡ χηῶσα χάλασε ἢ μοσφοῦνας</i>
37. ἡ γέυση ποῦ ἔχομε τότε στὸ στόμα	<i>σιτιράδα</i>
38. λόξιγκας <i>λόξιγκας</i>	
39. λυγμοὶ (κλαίω μὲ λυγμοὺς — ἀναφυλλητὸ κτλ.)	<i>γυαίω μὲ παρῆθονο</i>
40. χασμουριοῦμαι	<i>χασμουριέμαι ἢ ἀναχρασιέβομαι</i>
41. γρατσουνίζω	<i>τριτινιάζω ἢ ζουχτρανίζω</i>
42. στραμπουλίζω	<i>σφραγυλίζω</i>
43. ριγηλὸς (ὅποιος κρυώνει εὐκολά : κρυατούλης, τρεμοχουχούλης κτλ.)	<i>Ζηρουγιάρις</i>
44. βρέφος <i>μυρό</i>	47. σύγαμπροι <i>μωαλφανάκιες</i>
45. γιαγιὰ (μάμμη) <i>ἢ ποροῦζα</i>	48. συννυφάδες
46. δίδυμα <i>μωνιάρρα</i>	49. τζάκι (ἐστία) <i>(ἔζακι)</i>
50. τὸ ἐπάνω στρογγυλὸ μέρος τοῦ τζακιοῦ, ποῦ παίρνει τὸν καπνὸ	<i>ζουχάρος ἢ ρόμα</i>
<i>(μωνοδόζι)</i>

51. οί στρόφιγγες στην πόρτα, στά παράθυρα *ρεβίδες (υγείας)*
52. ό μεγάλος έσωτερικός σύρτης που κλείνομε την πόρτα *άμσάρα*
53. ή λαβή της πόρτας *μοιλούγια ή γεωδύριμι*
54. τά σανίδια της στέγης *σίλαυρα ή φασ*
55. ή ύδρορροή της στέγης *όζούμα και ρίχλια*
56. τό πήλινο άγγείο που κρυώνουν τό νερό *καναλάμι*
57. ή πυράγρα (μασιά) *λοισίδα*
58. καθαρίζω τή φωτιά με τή μασιά (Ξαιθέλω, Ξεθραυιάζω) *ξεδραυίζω ή γάβια.*
59. κοτέτσι (όρνιθώνα) *κωτίλοι.*
60. προσκνητάρι (εικόνημα άγιου στό δρόμο) *(κωτώνες) ή αρεινωπιλάρι*
61. ό διάττων άστήρ (χύθηκε ένα άστέρη) *σίλαβε ένα άστρι.*
62. κалντερίμι *σίδρα ή σάβλα. δρόμος δρωμένης με σέβρα ή τω τσορράκι*
63. σκιάχτρο (σε άμπέλι, χώραφι) *σκιάφαρο*
64. άμάδα (παιδιά) *σάιζουμε ή έμάδες*
65. τό ξύλο που στήνουν για σημάδι άμα παίζουν άμάδες ή άλλα παιγνίδια *χαμοντρέχα ή έρόχα.*
66. άναρχιχώμαι (σαρφαλώνω, σαρβελώνω, σχαντζουρώνω, κολλώ κτλ.) *(σαρφαλώνω).*
67. μηρυχώμαι (μαρκιέμαι, άναχωράζω, χωπαλώ κτλ.) *άναχαράζω*
68. χρεμετίζω *χρηκιντρέζω*
69. ή φωνή του λαγού
70. ή φωνή του χοίρου *όχοίρι χουρλίξει ή γρηψε*
71. οί διάφορες φωνές του σκύλου *ούρλιαξη ή γρηψε γάβρισ άρουχίξει*
72. κατεβάζω τ' αυτιά (για άρρωστα ζώα) *κατέβαο ή αυλιά (κατέβαο ή αυλιά)*
73. σηκώνω τις τρίχες (ή τρομαγμένη γάτα: άναμαλλιάζει, σγαντζαρώνει κτλ.) *(αίγριζε ή γάβια)*
74. ό δρόμος που άκολουθούν τά μυρμήγκια, οί μέλισσες κτλ. *(μονοσάβια).*
75. ρίχνω τό ρούχο στόν ώμο χωρίς νά περάσω τά μανίκια (τό φορώ άνάριχτα άναπεταρίκι κτλ.) *όσά κάσα άναπάρια (κουλοβάκιμα)*
76. τά ξύλα που χτυπούν τή μυλόπετρα *χρανάβια (δούλια)*
77. ό ξύλινος σωλήνας που κατεβάζει τό νερό στό μύλο *βάζινι*
78. τό στενό του τέλος
79. ό ρυμός του άρότρου (σταβάρι) *ίνι*
80. οί άκτινες του τροχού *ζάσπρα*
81. ό στύλος στη μέση του άλωνιού *ποσλό ή σόλτρος*
82. τό άνάβαθρο για τόν άλωνιστή *Νζουγέρι*
83. τό άσθενικό σι

84. τὸ ἐπένδυμα τοῦ σιταριοῦ *ἡ εἰσούδα τοῦ σιταριοῦ ἢ ἄχυρο (μαχαριά)* (*ἀχνο*)
85. τὸ περικάλυμμα τοῦ καλαμποκιοῦ (ἀραποσιτιοῦ) *ῥά εἰζζα λω σήνια*
86. τὸ μουστάκι, τὸ μετὰξι τοῦ καλαμποκιοῦ *αἱ εἰζζες (ῥά μαχαριά λω)*
87. ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὸ καλαμπόκ, ἀφοῦ τὸ φάγωμε *σηνια*
88. τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καρδιοῦ (*καρῦδι*)
89. τὸ χαλασμένο καρῦδι *ῥο κούριε καρῦδι (ἀδειο)*
90. τὰ πρῶιμα σῦκα *αἰρωμάδια (αἰγούσινα)*
91. οἱ πρασιεὺς (βραγιεὺς) τοῦ περιβολιοῦ *βραγιεὺς καὶ σθάσεις ἢ σοφριεὺς*
92. τὸ χῶμα (ὄμος) μετὰξιν δύο αὐλακῶν *ῥαβάγια ἢ ὄραλωπι*
93. τὸ πρῶχωμα ποῦ ἀνορύσσομε στὸ αὐλάκι γιὰ νὰ μετοχετεύσωμε τὸ νερό του *κός ῥεσὺ ὀδύβλις*
94. τὸ κρεβάτι (πλέγμα ἀλειμμένο ἀπὸ σβουνιά) γιὰ τοὺς μεταξοσκώληκες *κρεβάτι*
95. τὰ ξερά φύλλα τῶν πεύκων, ἐλάτων κτλ., πεσμένα στὸ χῶμα *ξερά εἰζζα*
96. ξερὸς κορμὸς δέντρου πεσμένος κάτω *ξεράθωμε ἢ ἔσοος*
97. τὰ παράσιτα τῶν δέντρων (ποιῶν), ποῦ πρασινίζουσι στὸν κορμὸ τους (μοῦσκι, τοάτινος γλαντίνι κτλ.) *κορορίγια*
98. τὸ ποιμενικὸ ραβδί *ῥαβδί (ῥαβδί)*
99. στάνη *μανῖ*
100. ἡ ὀμίχλη (καταχνιά, ἀντάρα, πούσι μούχλα) *καταχνιά*
101. ἡ λάσπη ποῦ κατεβάζει τὸ ποτάμι (*ῥισοσιε*)
102. ραβδαία βροχή *ἀναλί βροχή*
103. σιγαλή βροχή *σιγαλή βροχή*
104. τόπος μὲ νερά, ὅπου φυτρώνουσι βουῖρα καὶ ἄλλα ἐλώδη φυτὰ *βῆλες ἢ βαλῶδες ῥόσοι*
105. ὁ ἀχνὸς ποῦ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ γῆ ζεστὲς καλοκαιρινὲς μέρες καὶ κάνει τὸν ἀέρα νὰ τρέμη (σίσιλο, θράψη) (*σούρα*) (*ῥισοσύρι*)
106. χωράφι ἀποφυλωμένο χωρὶς φυτεία *χέρσο*
107. βαθύλωμα στὴν κοίτη, ὅπου μαζεύεται πολὺ νερὸ (βίραγκας, βούθουνας, πούντος) *γούρνα*
109. μέρος στὸ ποτάμι ὅπουν πλένουσι οἱ γυναῖκες *ῥηκιά*
110. τὰ κονταλάκια (ψαράκια κτλ.), ποῦ κάνομε ρίχνοντας στὴ θάλασσα βότσουλα ἐπίπεδα καὶ λεπτά, ποῦ ἀναπηδοῦν
111. οἱ κορδέλες (ζικ-ζάκ) τοῦ δρόμου στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ (καγκέλια, καγκόλια) *μονοσάβια*
112. μικρὸ ἀνοιχτὸ μέρος χωρὶς δέντρα στὸ δάσος (ξέφωτο, ξαῖθρα, ξάθρα, ἀναφεξάδα, ξέσκεπο) (*ξέσκεπο*)
113. ἡ τύψις τῆς *ῥαβδί*